

Díky za ty noční můry

Boris Hokr

publicista

Koncem loňského roku vyšla podivuhodná povídková sbírka Severoamerické jezerní příšery od amerického autora Nathana Ballingruda. Ukazuje, že právě krátké příběhy jsou ideálním médiem pro horor, který se vám zaryje pod kůži. Pokud se tedy nebojíte.

Nathan Ballingrud byl u nás až donedávna v podstatě neznámým autorem. Mohli jej zaregistrovat pouze fanoušci, kteří si pročítají výsledky Ceny Shirley Jackson. Protože právě tam se prosadila jeho povídka Nebeští netvoři, především pak i debutová sbírka Severoamerické jezerní příšery z roku 2013. Ta nyní vyšla péčí nakladatelství Host i v českém překladu Milana Žáčka. Ten mimochodem sám navrhoval umístit na obálku varování, že i na něj byla tato kniha síla. Což může být vzhledem k tomu, jaké účty se sám těší v domácí hororové komunitě, jistě lákavé.

Ale také to může být, vzhledem k tomu, jaké brutality a bizarnosti vydává ve svém vlastním nakladatelství Carcosa, zavádějící. Je třeba opravdu jasně definovat, v čem spočívá síla Ballingrudových hororů, protože jinak se místo jednoho z nejsilnějších čtenářských zážitků za hodně dlouhou dobu může dostavit spíše zmatek a zklamání.

KDYŽ SE DĚS MÍSÍ S ÚNAVOU

Cena Shirley Jackson se uděluje od roku 2007 na poli hororové a jinak temné literatury a mezi jejími držiteli najdeme jak staré známé (Neil Gaiman, Stephen King či editorka Ellen Datlow), tak plejádu jmen z (dnes už) střední a mladé generace. Jsou mezi nimi Laird Barron, Brian Evenson, Jeffrey Ford či Robert Jackson Bennett, který před svým nástupem do vod epické fantasy publikoval hned dva oceňované hororové romány. Mezi organizátory pak narazíme na Paula Tremblayho (který se u nás bohužel opakovaně májí úspěchem, jaký by si zasloužil) a Johna Langana (tomu u nás vyšel jednak román Rybář, a především fenomenální sbírka Širá, masožravá obloha a další nestvůrné geografie).

Je tedy jasné, že tato cena nevyzdvihuje tradiční horory, ale skutečně se snaží naplňovat svou hlavní premisu – vzdávat hold dílu Shirley Jackson a oceňovat takové texty, které zdárně mixují temnou fantastiku či psychologické sondy do nitra nespolehlivých a nepřijemných postav s gotickým hororem. Povídky Nathana Ballingruda tak potěší nejen příznivce stylově vybroušeného hororu, který se nespolehá pouze na krvavé atrakce, ale i ty, kdo si užili povídkové výbory jako Loterie (od zmíněné Shirley Jackson) nebo Manuál pro uklízečky (od Lucie Berlin).

Jejich základní premisou je totiž otázka, kdy skutečně začíná opravdový horor. Je to ve chvíli prvotního nárazu hrozby, kdy nás zaplaví adrenalin a na těle vyskáče husí kůže? Nebo v oněch dlouhých chvílích, kdy nevíme, na čem jsme, nebo kdy se naopak musíme snažit vyrovnat s tím, jaký děs vstoupil do našich životů?

V Severoamerických jezerních příšerách tak narazíme na upíra, vlkodlaka nebo na neustále v názvu připomínanou jezerní příšeru, ale také na kluka, který má pocit, že jeho životu dá smysl jen neonacismus, na výzkumníka, který odmítá přijmout chladný pragmatismus přežití v arktických podmínkách, nebo na chlápka, co je prostě dobrý manžel... ale do sklepa byste k němu rozhodně nikdy nechtěli.

Právě poslední zmíněný (ne)hrdina závěrečné povídky Dobrý manžel ukazuje, v čem je Ballingrudova největší síla. Na začátku příběhu nepomůže manželce, která se pokusila o sebevraždu. Protože už je to její několikátý pokus a na něj prostě dopadne únava. Únava z nepřetržité podpory milované, ale psychicky těžce nemocné manželky. Z neustálého procházení v podstatě zautomatizovanými obdobími „zlepšování se“ a „vyrovnávání se“. Z ustavičného chá-

pání situace a nemožnosti ji úspěšně vyřešit. A tak se prostě zlomí a jen sleduje, jak manželka umírá ve vaně.

Jenže ráno se jeho životní družka pohybuje, jen je zmatená a bledá, protože ztratila všechnu krev. A dobrý manžel opět dělá to co vždycky. Stará se. Nemá přitom doma žádného revenanta, ale tělo, které se zoufale snaží najít nějaký účel. Je přitom na nás, jestli to budeme brát jako variaci na zombie horor (třeba ve stylu výborného a u nás komerčně naprosto neúspěšného románu Jak zacházet s nemrtvými od Johna Ajvida Lindqvista), nebo jako do důsledku dotáženou metaforu života s někým, kdo definitivně podlehl svému psychickému omezení.

MOŽNOSTI A JEJICH ZTRÁTA

Právě tehdy, kdy se hrůza rozprostírá do jakéhosi přízračného longue durée (long

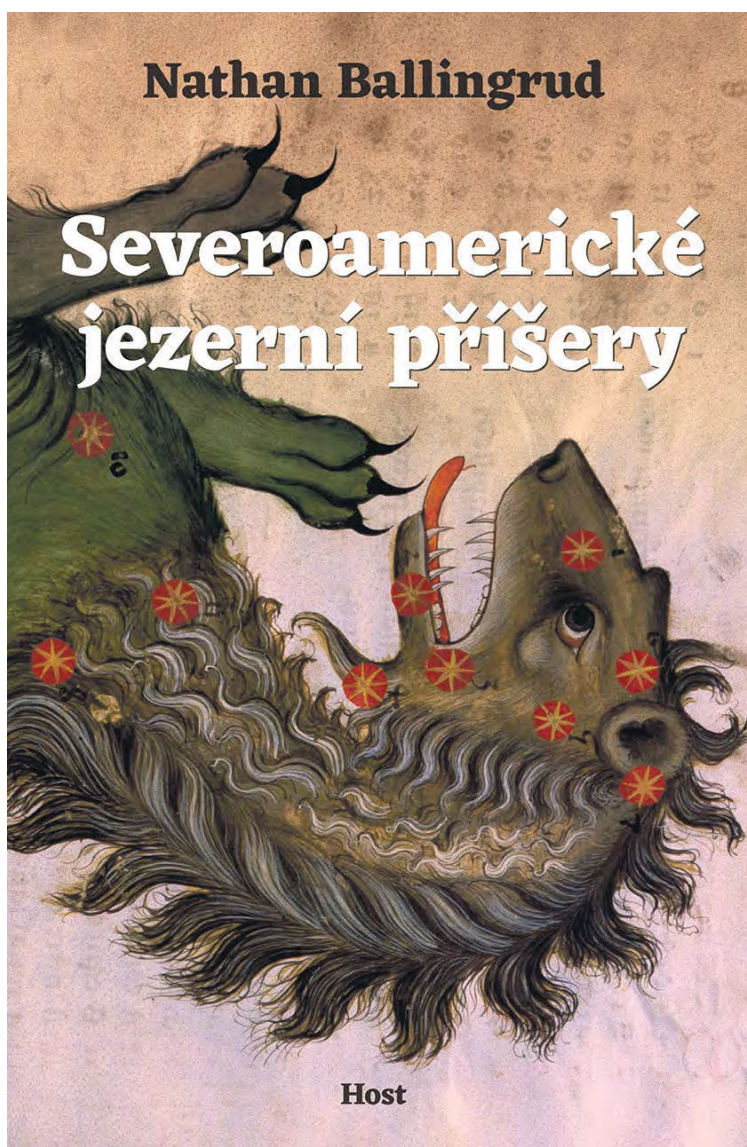
dyré], doslova „dlouhé trvání“, znamená historické procesy, které lze pozorovat a pochopit jen ve velmi dlouhém časovém měřítku, pozn. ed.) a monstra se zjevují ve své nejednoznačnosti, je Ballingrud nejsilnější. Pravděpodobně nejlépe naši čtenářskou nejistotu, s čím máme tu čest, vytěžil v povídce SS. Nikoliv v ní samotné, ale v postavě matky hlavního hrdiny.

Jeho směřování po spirále deprese, vzteku na svět, vlastní sebelitosti a vůbec všech emocí, s nimiž si ještě coby v podstatě děcko neumí poradit, je jistě zajímavé a působivé – především díky brutální pointě –, ale pozornost na sebe strhává to, co žije u něj doma. Protože označení „lidská bytost“ už není zcela na místě. Postava, která přežila (pro ni a všechny její blízké bohužel) krutou nehodu, se přízračně pohybuje po zatemněném domě a s největší pravděpodobností se krmí kusy masa, které si odřezává – nebo vyžaduje tuto službu po synovi – z vlastních nohou. Když si kluk přivede přítelkyni, můžeme se jen domýšlet, zda je to nějaká podvědomá lidská oběť, nebo skutečně snaha předstírat, že může normálně randit.

Ne vždy se tento zvláštní přístup k žánru povede vytěžit dokonale. V titulní povídce sbírky bohužel monstrem nepřidává žádnou další hodnotu (dost možná proto, že je po celou dobu vyprávění mrtvé a skutečně nelidské); jakkoliv je působivé postupné odhalování toho, co za kretěna hrdina je, bylo by vše lepší zcela bez nadpřirozených motivů. To samé platí o teoreticky vlkodlačím Divokém akru, kde Ballingrudovi trochu podtrhává nohy fakt, že hlavní postava je prostě tuctová.

To jsou ovšem výjimky. A navíc Ballingrud umí pořádně vytěžit i klasičtější horor. Puklina o soukromém dramatu tří mužů ztracených v Antarktidě dává vzpomínout na slavný Lovecraftův román V hrách šilenství. Pod nápořem slunce je dokonalý mix upířího příběhu a faustovského mýtu. A Jdeš, kam tě to táhne je prostě úžasná moderní legenda. Hrdinkou je servírka, která je ubitá životem samoživitelky a jednoho dne si přivede domů muže, který má v autě bedny s 96 pečlivě složenými lidskými kůžemi...

Ta představa je děsivá a lákavá zároveň, protože celý příběh je postavený na protikladech. Na jedné straně vypráví o tom, jak se zdánlivě nekonečný potenciál našich životů s každou vteřinou a učiněnou volbou zužuje, a na straně druhé je tu možnost obléct si kůži někoho jiného, být někým jiným. Hrůza zde vychází z komplementárně propojené touhy začít znovu a strachu z téhož. V celé povídce mimochodem nikdo nezemře, přesto... přesto je to síla. A rozhodně je jasné, proč při překládání Severoamerických jezerních příšer Milan Žáček zažíval pocity, před nimiž měl nutkání nás varovat. Na poli subtilnějšího hororu se Ballingrud suverénně zařadil po bok Johna Langana a Briana Evensona. A nepochybují o tom, že duch Shirley Jackson se na něj usmívá. ■

Utíkejte! Česky vycházejí Severoamerické jezerní příšery. Povídkovou knihu Nathana Ballingruda vydal v překladu Milana Žáčka Host.